

ako doteraz by sa mali skúmať také otázky ako napr. životné plány žiakov; vnútorné a vonkajšie faktory socioprofesionálnej orientácie žiakov; činitele vzniku a spôsoby riešenia protirečenia medzi vzdelaním a reálnym obsahom práce; vzdelanie ako faktor zvyšovania sociálnej a pracovnej aktivity občanov socialistickej spoločnosti atď.

V časti *Vzdelanie a sociálna štruktúra* F. R. Filippov zdôrazňuje skutočnosť, že systém vzdelania nemá schopnosť samočinne meniť sociálnu štruktúru, ale sociálna štruktúra sa odráža (sprostredkovane alebo bezprostredne) v systéme vzdelania. Systém vzdelania však na štruktúru rozvinutej socialistickej spoločnosti pôsobí, a to v troch základných smeroch: tým, že 1. je jedným z faktorov zblížovania sociálnych tried a skupín, 2. je jedným z faktorov ich reprodukcie, 3. je jedným z faktorov a kanálom sociálnej mobility. Tejto regulačnej funkcii vzdelania by sa, podľa autora, mala venovať v sociológii vzdelania väčšia pozornosť.

Pri objasňovaní vzťahu *Vzdelanie a socialistickej demokracia* vychádza autor zo samotnej podstaty demokratického prístupu k vzdelaniu v socializme. Poukazuje na to, že vzdelanie sa podieľa na raste politickej aktivity občanov a na raste spoločenského vedomia.

Vzdelanie a duchovný život socialistickej spoločnosti sú vzájomne podmienené. Socialistický štát realizuje mnohé svoje funkcie aj prostredníctvom vzdelania. Niektoré problémy praxe, na ktoré poukazuje autor, sú aktuálne aj u nás, napr. otázka vytvárania optimálnych sociálnych podmienok pre rozvoj tvorivých schopností jedincov v oblasti literatúry, výtvarného umenia, hudby, vedy a pod.; otázka morálneho vzťahu k práci a pod..

V časti *Úloha vzdelania pri všestrannom rozvoji osobnosti* podčiarkuje autor požiadavku nedopustiť v systéme socialistického vzdelania „nivelizáciu“ osobnostných kvalít, ale naopak, zdôrazňuje nevyhnutnosť všestranne a maximálne rozvíjať individuálne vlohy a talent. Dynamika osobnostných kvalít človeka má byť v jednote s dynamikou sociálneho prostredia. „Systém vzdelania sa vyznačuje tou osobitosťou, že sa v ňom uskutočňuje nielen cieľavedomé formovanie osobnosti, ale aj cieľavedomý rozvoj jej najbližšieho prostredia (mikroprostredia)“ (s. 79). Sociológia vzdelania môže preto niektoré problémy svojho predmetu riešiť spolu so sociológiou osobnosti, napr. otázku hodnotovej orientácie študentov; socioprofesionálnej orientácie osobnosti; sociálnych stimulov vzdelávania a pod.

Nasledujúce tri kapitoly sa venujú jednotlivým stupňom a druhom školského systému v ZSSR. *Sociologické problémy všeobecného stredného vzdelania v ZSSR* sú obsahom *tretej kapitoly*. Autor tu uvádza kvalitatívne a kvantitatívne ukazovatele rozvoja všeobecného vzdelania, hovorí o sociálnych faktoroch pripravenosti detí a mládeže do základnej a strednej všeobecno-vzdelávacej školy, o sociálnych problémoch denného štúdia a štúdia popri zamestnaní. Zdôrazňuje sa tu sociálna efektivnosť večerného a diaľkového štúdia; autor poukazuje na problémy štúdia popri zamestnaní, ktoré nie sú zatiaľ dostatočne sociologicky vysvetlené, napr. príčiny a dôsledky rozdielov medzi denným a diaľkovým štúdiom; protirečenie medzi vzdelávaním a zamestnaním študujúcich popri zamestnaní; sociálne stimuly k štúdiu popri zamestnaní atď. Podnetné myšlienky vyslovuje F. R. Filippov v časti *Škola a rodina*, zdôrazňuje potrebu tesnej spolupráce sociológie rodiny a sociológie vzdelania pri riešení vzťahu rodiny a školy. Za nedostatočne preskúmané otázky považuje autor napr. proces odovzdávania skúseností a praktických návykov z generácie na generáciu v podmienkach rodiny; závislosť medzi úrovňou, kvalitou vzdelania rodičov, stupňom zložitosti a zodpovedností ich práce a študijnými výsledkami žiakov; vplyv voľného času rodičov a spôsob jeho trávenia na záujmy detí atď.

Štvrtá kapitola je venovaná *sociologickým problémom profesionálneho vzdelávania*. V úvodnej časti autor objasňuje *problematicku sociálnej a profesionálnej orientácie*. Sociálnu orientáciu poníma ako „sociálny štart“ jedinca, nasmerovaný na získanie určitej sociálnej pozície. Základom budúcej sociálnej pozície je profesionálna orientácia — výber konkrétneho povolania a štúdium na konkrétnej vzdelávacej inštitúcii. Socio-profesionálna orientácia je mnohofaktorový jav, aj jeho výskum musí byť komplexný, musí analyzovať vnútorné i vonkajšie faktory, objasňovať viaceré aspekty života jednotlivca, ale aj spoločnosti.

V ďalšej časti pod názvom *Odborno-technické vzdelanie* sa autor venuje otázkam štruktúry študujúcich na učňovských školách a učilištiach, ich sociálneho pôvodu; problémom rozmiestňovania absolventov v jednotlivých oblastiach národného hospodárstva a v pracovných kolektívoch; životným plánom a spôsobom ich realizácie po nástupe do zamestnania atď. V časti *Stredné odborné vzdelanie* autor analyzoval

tri základné okruhy problémov: súvisiace 1. so vstupom na strednú školu, 2. s nástupom absolventov do praxe a na vysokú školu, 3. so vzťahom medzi strednou a vysokou školou.

Vysokoškolské vzdelanie je v sovietskej sociológii vzdelania najprepracovanejšia oblasť, hoci aj tu je ešte dosť bielych, nepreskúmaných miest. Vysoké školstvo sa významnou mierou podieľa na rozvoji národného hospodárstva, vedecko-technického pokroku, na zmenách sociálnej štruktúry. Autor v tejto časti uvádza údaje o počte študujúcich na vysokých školách a konštatuje, že v príprave vysokoškolských odborníkov je ZSSR na 1. mieste vo svete. F. R. Filippov zdôrazňuje, že študenti vysokých škôl nie sú sociálno-triednou, ale špecifickou spoločenskou skupinou, ktorá má prechodný charakter, lebo „je na ceste od určitých tried a sociálnych skupín k sociálnej skupine inteligencie“ (s. 123). Vysokoškooláci sú teda významnou skupinou, ktorá sprostredkováva integráciu sociálnych tried.

Za nedostatočne preskúmané otázky, ktoré súvisia s vysokoškolským vzdelaním, F. R. Filippov pokladá napr. otázku premenlivosti sociálnych potrieb vysokoškolských študentov (poukazuje preto na význam porovnávacích výskumov v počiatočných a končiacich ročníkoch); ďalej otázku zmien, ku ktorým dochádza v živote študijných skupín a jednotlivcov počas štúdia na vysokej škole; otázku životného spôsobu študentov, optimalizácie využívania voľného času na štúdium; rôznych foriem spoločenskej aktivity vysokoškolskej mládeže (letná aktivita, odborná a spoločensko-politická prax, ŠVOČ) atď. Osobitnú pozornosť venuje autor otázke manželstiev vysokoškoolákov. Konštatuje, že viac ako polovica študentov sa počas štúdia vydá alebo oženi a v každom druhom manželstve sa počas štúdia narodí i dieťa. Aj napriek tejto známej a bežnej skutočnosti nie je problematike študentskej rodiny venovaná dostatočná pozornosť — ani v praxi, ani v sociológii vzdelania. Tieto problémy je potrebné ponímať ako reálny fakt, ktorý má značný sociálny a demografický význam, zdôrazňuje autor.

Posledná časť tejto kapitoly je venovaná *Problematike permanentného vzdelávania*. Poukazuje sa tu na objektívnu nevyhnutnosť celoživotnej výchovy a vzdelávania dospelých, na jednotu všeobecného a odborného vzdelania, na význam medzinárodných konferencií o výchove a vzdelávaní dospelých, na odlišný charakter realizácie idey permanentného vzdelávania v kapitalistických a socialistických krajinách. Autor zdôrazňuje, že otázka permanentného vzdelávania je hraničný problém, preto by sa mal skúmať z aspektu viacerých vied — sociológie, sociálnej psychológie, pedagogiky, teórie kultúry a ďalších. Sociológia vzdelania by mala poznať týchto vied integrovať.

Sociologické problémy pedagogických kádrov sú nastolené v *piatej kapitole*. F. R. Filippov konštatuje, že učitelia sú najstaršou časťou a v súčasnosti jednou z najmasovejších skupín inteligencie. Životný spôsob učiteľov, a najmä dedinských, mal a stále má podstatný vplyv na životný spôsob ostatného obyvateľstva. Neustále sa zvyšujúce nároky na učiteľskú profesiu spôsobili, že pracovný čas učiteľov sa na rozdiel od iných kategórií pracujúcich znížil, ale naopak, zvýšil (s. 142). Autor upozorňuje na nepriaznivý vplyv tohto faktu na kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu. Podobne ako u nás, je aj v ZSSR typický ďalší jav — feminizácia učiteľského povolania (v ZSSR 70 %), i skutočnosť, že medzi riaditeľmi škôl sú vo väčšine muži (70 %). Ďalej sa autor zaoberá problémami učiteľov základných, stredných a vysokých škôl a sociálnymi aspektami štúdia na pedagogických školách. Poukazuje na potrebu spolupráce sociológie vzdelania so sociológiou inteligencie.

Šiesta kapitola je venovaná *Základným metódam sociologických výskumov problémov vzdelania*. Má dve časti: *Informačná báza sociológie vzdelania v ZSSR* a *Osobitosti uplatnenia všeobecných metód sociologického výskumu v sociológii vzdelania*. Za významný zdroj sociologickej analýzy považuje štatistické ročenky a zborníky dokumentujúce stav vzdelania vo vzťahu k rôznym rezortom národného hospodárstva, ďalej rôzne dokumenty školských inštitúcií (napr. knihy hospodárenia, triedne knihy, hlásenia, údaje o zápise detí do školy a pod.), ankety a dotazníky. Venuje sa tu otázkam výberu respondentov, problematike škálovania, faktorovej a korelačnej analýzy, sociometrického skúmania, korekčných procedúr a uplatnenia matematicko-štatistických metód.

Stav sociológie vzdelania v socialistických krajinách hodnotí *siedma kapitola*. Autor uvádza príklady spolupráce vedcov i vedeckých kolektívov pri riešení aktuálnych spoločenských úloh v oblasti vzdelania. Konštatuje, že sa realizujú dvojstranné i mnohostranné plány výskumu, medzinárodné konferencie a sympóziá, že sú vytvorené rôzne komisie, ktoré organizujú sociologické výskumy vzdelania (napr.

komisie, ktoré riešia úlohy *Evolúcia sociálnej štruktúry socialistickej spoločnosti, Sociálne plánovanie a prognózovanie, Vzdelanie a sociálna štruktúra* a pod).

Autor sa pokúsil o charakteristiku najaktuálnejších tendencií vývoja sociológie vzdelania v jednotlivých socialistických krajinách. Jednotlivým štátom nevenoval rovnakú pozornosť (v rozsahu ani v obsahu údajov). Najviac priestoru venoval charakteristike sociológie vzdelania v Poľsku a Bulharsku. Pri charakteristike Československa F. R. Filippov uviedol toto: „V ČSSR sa sociologické problémy vzdelania ponímajú predovšetkým ako súčasť problematiky sociálnej štruktúry socialistickej spoločnosti. Tu treba v prvom rade oceniť práce F. Charváta (*Teorie sociální struktury a struktura sociálních teorií*, Praha, Svoboda 1975), J. Hrabínu, A. Matějovského a ďalších výskumníkov. A. Matějovský sa v súčasnej dobe aktívne zúčastňuje na rozpracovaní jednotného plánu medzinárodného výskumu vplyvu vysokoškolského vzdelania na sociálnu štruktúru socialistickej spoločnosti. Výskumy realizované v Čechách a na Slovensku umožnili odhaliť množstvo súčasných tendencií, charakterizujúce vzájomný vzťah rozvoja sociálnej štruktúry a vzdelania v Československu, osobitne v každej republike“ (s. 169). Na takomto malom priestore nebolo, samozrejme, možné postihnúť skutočný stav sociológie vzdelania u nás. K uvedeným autorom by bolo možné pripojiť i ďalších, a to predovšetkým K. Gallu, J. Alana, F. Hájeka, ale aj F. Bacika, O. Pavlika, F. Kuttu, J. Friesovú, J. Pichňu, R. Richtu, E. Malú, J. Večerníka atď.

Posledná kapitola obsahuje *Kritiku hlavných smerov súčasnej buržoáznej sociológie vzdelania*. F. R. Filippov konštatuje, že sociológia vzdelania patrí k najprepracovanejším oblastiam buržoáznej sociológie. Všetky typické smery tejto disciplíny majú apologetický charakter, vychádzajú z tézy, že vzdelanie je hlavným faktorom sociálneho rozvoja a upevňovania kapitalistického politického systému. Zdôrazňujú napr. že nerovnosť v oblasti vzdelania je všeobecným javom nezávislým od spoločenského poriadku. F. R. Filippov poukazuje na nedostatky teórie industriálnej spoločnosti, na triedny charakter rôznych škôl i teórií jednotlivých predstaviteľov buržoáznej sociológie vzdelania (R. Boudona, D. Nelsona, F. Besaka, H. Markusseho, E. Husserla, A. Touraina a ďalších).

* * *

Monografia F. R. Filippova prináša množstvo faktov o sociálnych problémoch sovietskeho školstva, o vzájomnej podmienenosti sociálnej štruktúry a vzdelania v sovietskej spoločnosti. Citovaná a použitá literatúra poskytuje ucelenú predstavu o sovietskej sociológii vzdelania. Cenne je hlavne úsilie autora poukazovať na systémove súvislosti, na potrebu a možnosti interdisciplinárneho skúmania javov.

Publikácia je adresovaná vedeckým pracovníkom, študentom a aspirantom, ktorí sa špecializujú na rôzne oblasti marxisticko-leninskej sociológie. Určite ich zaujmú návrhy na riešenie sociálnych protirečení medzi systémom vzdelania a ostatnými spoločenskými systémami. Aj problémy, ktoré autor označil ako sociologicky nedostatočne preskúmané môžu byť v mnohom podnetné pre našich sociológov i pedagógov.

Dúfame, že monografia F. R. Filippova bude impulzom pre vznik publikácie, ktorá by sociologicky objasnila miesto výchovno-vzdelávacej sústavy v československej spoločnosti.

Anna Nezdobová

Kazimierz Żygulski: Święto i kultura. Święta dawne i nowe. Rozważania socjologa (Svátek a kultura. Svátky staré a nové. Úvahy sociologa)

Warszawa, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych 1981, 412 s.

V posledných letech není ve světové společenskovědní literatuře nouze o studie zabývající se problematikou svátků. Pokud by šlo pouze o práce etnografů, teoretiků náboženství a historiků, nebylo by na tom nic mimořádného, neboť ti věnovali zmíněné problematice pozornost už mnohem dříve. Za zmínku však stojí skutečnost, že svátky se stávají stále častěji také předmětem zájmu filozofů, sociologů, pedagogů, teoretiků kultury a teoretiků politiky.

Vzniká pochopitelně otázka, z čeho se onen zvýšený zájem rodí. Na tomto místě si nemohu a ani nechci činit nárok na její vyčerpávající zodpovězení. Domnívám

se však, že při jejím řešení nelze rozhodně opomenout dvě skutečnosti. Předně to, že teoretická pozornost věnovaná svátkům představiteli zmíněných oborů souvisí s celkově zvýšeným zájmem o otázky volného času, který se ze známých důvodů projevuje zhruba v posledních třiceti letech. Svátky jsou důležitou součástí volného času a způsob jejich trávení není pro celkovou charakteristiku této složky společenského života zanedbatelný.

Svátky jsou za druhé předmětem zvýšeného zájmu rovněž proto, že hrají v soudobých společnostech důležitou politickou, ideologickou a výchovnou roli. Z tohoto hlediska se jednak zkoumá, jak v různých společnostech jsou ještě schopny plnit tuto roli tradiční svátky náboženské, a do jaké míry ji přebírají, a to i v kapitalistických státech, svátky světské. Zvláštním předmětem zájmu jsou pak zásadní přeměny, k nimž došlo v obsahu, funkcích a způsobu slavení svátků v Sovětském svazu a v ostatních socialistických zemích.

Jako sociology nás pochopitelně nejvíce zajímají ta díla o svátcích, která jsou psána ze sociologických pozic. Ale i v pracích jiného odborného zaměření, věnovaných této problematice, může být pro sociologa mnoho zajímavého a podnětného.

Jakkoli zvýšený zájem sociologů o svátky je poměrně nového data, nelze tvrdit, že bychom se v dějinách sociologie vůbec s touto problematikou nesetkávali. V rámci buržoazní sociologie to byl už Auguste Comte, který v souladu se svou teorií společnosti připisoval svátkům významnou roli zejména při upevňování tzv. sociálního konsensu a který ve své utopické vizi budoucnosti dokonce podrobně popsal (např. v díle *Discours sur l'ensemble du positivisme* z roku 1848), komu budou jednotlivé svátky zasvěceny a jakou úlohu budou plnit v rámci nového náboženství, za jehož proroka a prvního kněze se ve své fantazii považoval. I když právě tyto úvahy patří po všech stránkách k nejslabším částem Comtova díla, nelze popřít, že v jeho pojetí svátků je obsaženo určité racionální jádro. Jsou to vskutku dny, které ve všech společnostech plní významnou výchovnou a ideologickou funkci a v intencích těch, kteří jejich slavení prosazují, mají sehrát důležitou sjednocující úlohu buď v rámci určité společenské skupiny, nebo celé společnosti.

Teoreticky hlubší a propracovanější přístup k problematice svátků nacházíme u dalšího francouzského buržoazního sociologa Emila Durkheima, a to zejména v jeho klíčovém díle *Les formes élémentaires de la vie religieuse* [1912]. V souladu se svou sociologickou koncepcí společnosti vidí Durkheim ve slavení svátků důležitou činnost, při níž si jedinec, v každodenním životě zpravidla izolovaný od kolektivity, uvědomuje ve zvláštním stavu citové excitace svoji sounáležitost se společností, jež se mu v tomto období jeví jako něco, co jej nekonečně přesahuje a co je skutečností zvláštního druhu. Durkheim je přesvědčen, že svátky jako dny zvlášť intenzivního prožívání a upevňování tzv. kolektivního vědomí, jsou trvalou složkou lidské společnosti a procházejí od pravěkých forem až po současnost pouze určitými modifikacemi. Jejich společenská funkce je však stále stejná.

Jakkoli nelze souhlasit s Durkheimovým v podstatě ahistorickým, a tudíž také netřídním přístupem k analýze svátků, nemůžeme na druhé straně popřít, že tento autor správně postřehl určitou dialektiku vztahu každodennosti a svátků, jež vnáší do života společnosti jistou rytmičnost, a že dále správně zhodnotil roli svátků při formování společenského vědomí.

Už tyto dva příklady z dějin sociologie svědčí o tom, že soudobí sociologové zabývající se problematikou svátků mají ve svých úvahách i výzkumech na co kriticky navazovat, s čím se vyrovnávat a nezačínají tudíž na půdě zcela neprobádané.

Nás ovšem nejvíce zajímá, jaká je po této stránce situace v rámci soudobé marxistické literatury. Nejbohatší produkci na toto téma nacházíme v SSSR. Od počátku šedesátých let se zde začaly objevovat četné publikace věnované jak tradičním, tak novým, sovětským svátkům. Uvedených publikací, počítáme-li pouze ty nejreprezentativnější, vyšlo za posledních dvacet let okolo dvou desítek. Za nejvýznamnější z nich považuji knihu A. I. Mazajeva *Prazdnik kak social'no-chudožestvennoje javlenije* (Moskva 1978), a to proto, že ve srovnání s pracemi ostatních sovětských autorů se pokouší o komplexní přístup k problematice svátků, tzn. že se zabývá obecně teoretickými a pojmovými otázkami svátků, jejich historickými, sociologickými a estetickými aspekty, a velmi hluboce analyzuje vztah svátků a revolučních společenských přeměn, přičemž hlavní pozornost věnuje vývoji sovětských masových svátků od Velké říjnové socialistické revoluce do třicátých let.

Obdobné, i když tematicky poněkud užší zaměření, má kniha polského marxisty K. Żygulského *Święto i kultura*. Je proto škoda, že její autor neměl možnost některých podnětů a závěrů Mazajevovy knihy, jež je v daném oboru klíčová, využít a v bibliografii ji neuvádí. Nespornou předností Żygulského studie je ovšem to, že

je psána programově jako práce sociologická, a v tomto smyslu je v rámci marxistické produkce zatím ojedinělá.

K. Żygulski (nar. 1919) měl k napsání knihy o sociologické problematice svátků velmi dobré výchozí osobní odborné předpoklady. Od roku 1960 vede výzkumy kultury v Ústavu pro filozofii a sociologii Polské akademie věd. Výsledkem této i další jeho badatelské práce je řada knih z oblasti sociologie kultury, z nichž nejvýznamnější jsou *Film w środowisku robotniczym* (1962), *Przestrzenny aspekt kultury w Polsce* (1964), *Drogi rozwoju kultury masowej* (1966; ruský překlad vyšel v Moskvě 1969), *Sociologia filmu* (1966), *La rôle de la culture dans l'utilisation des loisirs* (1968), *Film na wsi i w miastach powiatowych* (1969), *Wstęp do zagadnień kultury* (1972), *Bohater filmowy* (1973), *Wartości i wzory kultury* (1975), *Wspólnota śmiechu. Socjologiczne studium komizmu* (1976) a *Współczesny rytm życia kulturalnego* (1979).

K. Żygulski patří k nejvýznamnějším soudobým polským marxistickým sociologům kultury. Od roku 1973 je profesorem. V říjnu 1982 byl jmenován ministrem kultury a umění.

Kromě úvodu obsahuje Żygulského kniha tři části, z nichž první má název *Obecné problémy svátků*, druhá *Svátky a dějiny* a třetí *Svátky v současném světě*. Tyto názvy výstižně charakterizují hlavní tematické okruhy, o nichž se v knize pojednává, a zároveň dávají obraz i o celkové logice výkladu.

V úvodu ke knize autor podle svého názoru přesvědčivě a vyčerpávajícím způsobem vysvětluje, proč je analýza problematiky svátků z hlediska sociologie jako celku i z hlediska takové speciální disciplíny, jakou je sociologie kultury, důležitá a potřebná. Jeho argumentaci můžeme shrnout do pěti bodů.

1. Svátky jsou tou fází ve společenském životě, v níž se zvláště výrazně projevují jeho mechanismy, především pak hodnotové systémy. A protože podle K. Żygulského, jak to obšírně prezentoval už ve svém díle *Wartości i wzory kultury*, plní hodnotové systémy roli společenských stabilizátorů, poskytují trvalou oporu jak jedincům, tak kolektivitám, dávají jim možnost volby a hodnocení vlastního jednání, pomáhají orienovat se ve skutečnosti, jsou nezbytné při formování osobnosti, jsou základem dorozumívání lidí mezi sebou, navazování trvalých vztahů a řešení konfliktů, mají poznatky o nich, získané mj. právě sociologickou analýzou svátků, značný význam.

2. Sociologické studium svátků umožňuje pochopit dynamiku společenského života a popsat jeho základní fáze, jež se neustále mění a vytvářejí nedílný sociální a kulturní celek. Zvláštní význam má v této souvislosti analýza svátků pro teorii kultury, protože umožňuje proniknout k velmi obecným mechanismům a procesům a pod povrchem různých a proměnlivých obyčejů, dekorací a ozdob postihnout jevy základního významu a mimořádného dosahu, trvalosti i analogií.

3. Svátky jsou svou podstatou spjaty s kolektivním životem. Jejich slavení vždy vyžaduje přítomnost a účast jiných lidí. Je to kolektivní činnost vyznačující se společenskými prožitky. Přitom je to záležitost výlučně lidská. Svátek může vzniknout pouze tam, kde existuje trvalá kulturní vazba mezi lidmi, přičemž společné slavení svátků tuto vazbu nesmírně posiluje. Vzhledem ke všem těmto rysům svátků je právě místo sociologické reflexe ve srovnání se všemi ostatními možnými vědeckými přístupy tak klíčové.

4. Svátky a jejich slavení jsou jevem stejně trvalým a všeobecným jako druhá fáze kolektivního života, tj. všední, obyčejné dny. Každá společnost, každá trvale existující lidská skupina organizuje svůj život právě jako neustálé střídání těchto dvou fází. Sociologická analýza hledá příčiny tohoto faktu a zároveň prezentuje rozmanitost konkrétních rytmtů, jimiž se uvedené střídání řídí. Vysvětluje rovněž, proč žádné pokusy fanatických reformátorů či utopických myslitelů vzdát se ve společenské teorii i praxi svátků, ani přeměnit všechny dny ve svátek nevedly a nemohly vést k trvalým úspěchům.

5. Sociologická analýza svátků je mimořádně cenným způsobem zkoumání sociálních a kulturních přeměn. Vznik, rozkvět a transformace svátečních obřadů, přetváření svátečních prvků, změny způsobu slavení svátků, vzestup nebo degradace ve srovnání s jinými svátky, to všechno jsou citlivé indikátory obecnějších změn. Souvisejí s osudy hodnotových systémů a s dějinami idejí, odrážejí se přímo v kulturní tvorbě, jež se svátky spjata a vypovídají o strukturálních i funkčních přeměnách kolektivity, jejíž svátky zkoumáme. Přes povrchní zdání nejsou svátky obdobím idylly, často se stávají fází zjevných či skrytých konfliktů, demonstrují rozpory a vzájemně nepřátelské síly i tendence. To, že jsou spjaty s radostí, neznamená, že je možné je ztotožnit se zábavou. Svátky ve své genezi se vždy týkají záležitostí, jež jsou pro kolektivitu závažné.